

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
МАСТЕР АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

**СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА И РЕЛАЦИОНА ДИМЕНЗИЈА
СОЦИЈАЛНОГ КАПИТАЛА УЧЕСНИКА ОРГАНИЗОВАНЕ
ГРУПНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ**

Мастер рад

Студент:

Никола Јовановић

Ментор:

ван. проф. др Сандра Раденовић

Београд, 2022.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
МАСТЕР АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

**СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА И РЕЛАЦИОНА ДИМЕНЗИЈА
СОЦИЈАЛНОГ КАПИТАЛА УЧЕСНИКА ОРГАНИЗОВАНЕ
ГРУПНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ**

Мастер рад

Студент:

Никола Јовановић

Ментор:

ван. проф. др Сандра Раденовић

Чланови комисије:

ван. проф др Ана Весковић

ред. проф др Сања Мандарић

Београд, 2022.

САЖЕТАК

Човек није створен да функционише и живи самостално. Одувек је своје послове решавао унутар и уз помоћ друштвене заједнице. Она може да утиче на његову социјализацију – животни процес промене и адаптације човековог карактера и личности од стране околине појединца. Организована групна физичка активност је један од начина на који то може да се постигне. Такође, она може допринети повећању човековог социјалног капитала и његове релационе димензије. Ово подразумева коришћење својих познанства при решавању личних и пословних проблема, зарад сопствене добробити али и бољитку друштва. Ово истраживање се бавило тиме да ли организована физичка активност има утицаја на човекову социјализацију и релациону димензију социјалног капитала. Добијени резултати указују да особе које учествују у оваквом типу физичке активности, побољшавају и квантитет и квалитет међусобног односа са људима који живе у истој животној околини.

Кључне речи: друштвена заједница, социјализација, социјални капитал, физичка активност, међусобни односи

ABSTRACT

Man wasn't created to function and live alone. Since time began, he always dealt with his problems inside and with the help of a social community. It can have an effect on his socialization – a lifelong process of change and adaptation of a man's character and personality, caused by one's surroundings. Organized group physical activity is one of the means with which that can be achieved. Furthermore, it can be to the benefit of increasing one's social capital and its relational dimension. This means that we can use our relationships to help us with our personal and work problems, both for our personal and societal benefit. This study was trying to find out if organized group physical activity has any effect on man's socialization and the relational dimension of social capital. The results indicate that people who take part in this type of physical activity, increase both the quantity and quality of interpersonal relationships with people within their community.

Keywords: social community, socialization, social capital, physical activity, interpersonal relations

Садржај

1	УВОД	6
2	ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА.....	8
	2.1. Појам физичке активности	8
	2.2. Појам социјализације и социологије спорта.....	12
	2.2.1. Социјализација.....	12
	2.2.2. Социологија спорта	13
	2.3. Појам социјалног капитала.....	16
3	ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ РАДА.....	20
4	ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА	21
5	МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА.....	22
	5.1. Узорак испитаника	22
	5.2. Метод истраживања	22
6	РЕЗУЛТАТИ СА ДИСКУСИЈОМ.....	23
7	ЗАКЉУЧАК	29
8	ЛИТЕРАТУРА	30
	ПРИЛОГ	32

1 УВОД

Човек представља једно био-психо-социјално биће. Као појединац се развија у сва три аспекта и има потребе које мора да задовољи. Једним делом наследство, али и околина у којој одраста помаже у формирању његове личности, где је коначна замисао и циљ ком се тежи да та особа буде продуктиван и функционалан члан друштвене заједнице у којој живи.

Физичка активност може имати велику улогу у достизању тог циља. Када говоримо о физичкој култури, њу чине три подручја: физичко васпитање, спорт и рекреација. Обзиром да са физичким васпитањем завршавамо након средње школе и да само мали проценат људи успе да се такмичи на професионалном нивоу, област рекреације је место где човек налази станиште.

Социологија спорта и друштво функционишу у једном реципрочно-зависном односу. То је учинило да људи увиде значај и одређену вредност које спорт има на друштво и појединца, тако да се у данашње време као основа и базичан ниво здравља сматра бављење редовном физичком активношћу.

Социјализација је процес којим је појединац подвргнут целог његовог живота и представља усвајање информација човекове животне околине, које ће утицати на развој његовог идентитета. Такав појединац, са свакодневним потенцијалом да се мења и напредује, постаје делотворан члан друштва. Живети у једној друштвеној заједници је увек теже када је особа изолована и остављена сама, јер то може имати негативне последице на њено здравље. Мрежа људи око нас нам може помоћи у тренуцима кад потешкоће са којима се суочавамо не можемо сами да решимо.

Како се развијамо током живота, нормално је да се окружење у коме имамо прилике да делујемо мења. У свакој фази или етапи живота, појединац среће и ствара познанства и пријатељства са новим људима, понекад другачијих раса, различите вероисповести, социјалног и економског статуса. Управо усред социјализације, људи имају могућност да се међусобно помажу и користе лична познанства у сврху ефикаснијег деловања у друштву. Тај феномен су социолози представили као социјални капитал. С обзиром да се ради о новом концепту, не постоји општеприхваћена дефиниција социјалног капитала, али један од начина дефинисања јесте као присуство поверења норми и друштвених мрежа које омогућавају друштвену акцију на добробит и појединаца и друштва у целини (Ђеранић, 2007).

Другим речима, познанства се могу искористити као оружје како би појединац побољшао тренутну ситуацију и животно окружење, или како би унапредио друштво чијем развоју доприноси својим деловањем у њему.

2 ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

2.1. Појам физичке активности

У физичкој култури постоје неколицина сличних термина које обично грађанство прихвата као синониме: физичка активност, физичко вежбање, тренинг. Физичка култура је састављена из три дела (физичко васпитање, спорт и рекреација) и иако разлике постоје између та три подручја, основа свих јесте покрет.

У овом раду је поље интересовања организована физичка активност, тако да су сва три подручја од значаја.

Бокан и Марковић (2016), цитирају Миливоја Матића где он говори да је за аутономну личност степен сопствене сатисфакције неупоредиво важнији од спољњег успеха, и каже: „Аутономна личност не само да није обавезна пред другим да ради на свом усавршавању телесним кретањем- вежбањем (васпитање и образовање) и не само да нема порива да ту своју усавршеност манифестује, упоређује и доказује пред другима и против других (спорт), већ се осећа слободном да то (само) реализовање (и) телесним кретањем- вежбањем чини, пре свега, себе саме ради“ (Бокан & Марковић, 2016;72).

Познато је да постоје неоспориви докази да редовна физичка активност доприноси примарној и секундарној превенцији више хроничних болести (кардиоваскуларне болести, дијабетеса, болести рака, хипертензије, гојазности, депресије и остеопорозе), као и преране смрти. Такође је видљив однос између количине физичке активности и здравственог статуса, где су физички најактивнији људи најмање здравствено угрожени. Штавише, особе које су физички активне изнад препоручених нивоа ће вероватно доживети додатн здравствене бенефите (Warburton, Nicol & Bredin, 2006).

Коалтер се слаже са оваквим тврдњама када каже да је опште прихватљиво да редовна физичка активност доприноси редукацији код појава као што су: гојазност, кардиоваскуларне болести, дијабетес типа 2, рака дебелог црева, остеопорозе, инфаркта. Даље наводи да је према истраживањима доказано како физичка активност позитивно утиче на ментално здравље и има ефекат на анксиозност, депресију, расположење и емоције, самопоуздање и психолошку дисфункцију (Coalter, 2005).

За одређене аспекте когнитивног функционисања физичка активност је повезана са бенефитним ефектима (Biddle, 1995). Бидел закључује да, иако има доказа за оба позитивне и негативне ефекте физичке активности на просоцијално понашање, окружење спорта и физичко вежбања има потенцијал да направи значајан позитиван утицај на учеснике.

Од великог значаја може бити укључивање деце у систем спорта и бављење физичком активношћу.

Социјализација деце на спортским тренинзима развија пријатељства која се често преносе и ван њих. Понекад се препоручује да деца тренирају са старијима од себе, јер тиме уче како треба да се поначају, при чему старији узраст представља одређени узор и ауторитет. То помаже тренеру код успостављања дисциплине.

Учествовањем у спортском животу, деца се уче, директно или индиректно, прихватљивим и неприхватљивим облицима понашања, али и да се они негативни адекватно санкционишу и имају последице. Такође, при учествовању на спортским такмичењима, поготово међународним, долази до развијања међунационалне толеранције, смањивање друштвено негативних појава попут расизма, стереотипа, деградације појединих групација и развијање осећаја потребе за једнакошћу. Не смемо заборавити утицај који спорт има на комуникацију, вербалну и невербалну. У спорту постоји одређена хијерархија, где се дете учи како поштовати саговорника, слушати и не оштети га. Образован тренер може правилним опхођењем према деци, утицати на развој њиховог самопоштовања. Још један поцењен аспект спорта јесте испољавање стресних ситуацијама на тренингу и такмичењима, јер то представља одређену врсту вежбе и припреме да правилно одговори на стресне ситуације у будућности као одрасла особа (Вуксановић, 2020).

Моторна активност је витална за социјализацију у периоду раног детињства. Дете је изузетно рано подобно и пријемчиво за когнитивни и морални развој, преузимању различитих улога, учење од стране других и нарочито за изградњу односа са другим особама. Сама друштвена природа неких сортова чини то да се одређене етичке и моралне вредности уграде у индивидуу, групу или заједницу, и да се пренесу на друге сфере друштва. Вредности као што поштовање других, поштовање закона и правила, дисциплина и самоконтрола су, без поговора, есенцијалне за живот у једној друштвеној заједници, а то је нешто што спорт садржи (Turcu & Todor, 2010).

У систематичном прегледу студија психолошких и социјалних бенефита учествовања деце и адолесцената у спорту, који су објављени између јануара 1990. године и маја 2012. године, пронађени су докази многих различитих психолошко и социјално здравствених бенефита. Поготово учествовањем у тимским спортовима, радије него индивидуалним, специфично што се тиче социјалних бенефита. Бенефити као што су кооперативност, односи са тренерима и пријатељима, поштовање учитеља (професора) и комшија, друштвени „селф-концепт“, спортски дух, тимски рад (Eime, Young, Harvey, Charity & Payne, 2013).

Нажалост, често заборављена групација у нашем друштву јесу особе са посебним потребама. Међутим, ни они нису изузети од добробита које физичка активност и организовано физичко вежбање могу да имају на њих, било они физички, ментални или социјални.

У студији која је испитивала ефекте струкиране физичке активности на социјалне интеракције и комуникацију код особа са аутизам спектрум поремећајем (ASD), резултати су показали да је наком 12-недељног организованог програма физичке активности, дошло до свеукупног побољшања социјалних вештина код експерименталне групе. Значајна побољшања се јављају на пољу комуникације, кооперације, социјалне интеракције и поддомена самоконтроле (Zhao & Chen, 2018).

Постоје случајеви где родитељи особа са посебним потребама изражавају незадовољство у погледу знања и компетенције тренера, као и простора и опреме за вежбање, али никако не негирају позитивне промене на социјализацију које је на децу имало учествовање у спортским активностима. Штавише, рекли су да су деца била жељна учествовања у 100% случајева (Akyol & Pkim, 2018).

Код средњошколаца који похађају специјалне школе је такође уочљив допринос дуготрајног структурираног програма физичке активности на социјализацију (Pkim, Tanir & Ozdemir, 2018).

Физичка активност као средство побољшања социјализације је коришћена и код индивидуа са осредњом менталном ретардацијом. У периоду од две године су деца играла кошарку два пута недељно, пливали једном недељно, ходали (шетња) најмање три пута недељно. И деца и родитељи, су дефинисали позитивне промене код куће и у друштвеном животу као срећа и смиреност. Родитељи наводе како су пре физичке активности деца доста времена проводила гледајући ТВ или играли игрице на

рачунару, што је доводило до гојазности. Нека деца су била нервозна и хиперактивна, док су друга била мирна, интровертна и несрећна. Међутим, након редовне физичке активности породице тврде да су деца срећнија, поузданија и храбрија. Спавају боље и мање времена проводе испред рачунара и ТВ-а. Физички су активнији и поседују бољу координацију између руку и очију. Деле, помажу и слушају. Чак и редовне шетње их опуштају и отворенији су за комуникацију и људску интеракцију без страха (Duman, Sukan & Ceylan, 2016).

2.2. Појам социјализације и социологије спорта

2.2.1. Социјализација

Социологија је научна дисциплина која је бави проучавањем друштвеног живота човека, групе и друштва. Она нам указује на потребу се осврнемо на то због чега смо овакви какви јесмо, али и на разлог зашто се понашамо на начин на који се понашамо. Ради се о нашим сопственим животима као човека и нашег понашања, чије је проучавање и истраживање изузетно комплексно (Giddens, 2006).

Гиденс даје пример испијања кафе. Када се особе договоре да попију кафу, више су мотивисани разговором и времена проведеног са другим него самим укусом кафе. Штавише, сматра да у свим друштвима конзумирање хране и пића представља одличну прилику за друштвену интеракцију.

Према Раденовић (2017), социологија нас учи да критички размишљамо о сопственој свакодневници, да размислимо какве ће се друштвене промене десити у будућности, али и да објаснимо због чега су одређене друштвене промене десиле на одређени начин.

Ужи појам од социологије јесте социјализација. Она представља континуиран процес животног трајања који се остварује у свакодневној пракси, а током којег и путем којег појединац интернализује социокултурне садржаје које му његово припадајуће окружење преноси, формира сопствени идентитет и постаје делатни члан друштва (Раденовић, 2017). Другим речима, процес где индивидуа учи вештине, шаблоне понашања, вредности и мотивацију потребну за компетентно функционисање у околини где одраста. У првом реду се мисли на друштвене вештине, друштвено разумевање и емотивна зрелост која је неопходна за интеракцију са другим индивидуама, како бисмо успели да се уклопимо у функционисање веће групе људи.

Понекад нове генерације усвајају друштвене структуре и моделе друштвеног понашања која се разликују од генерације њихових родитеља. То нам показује да особа може да се социјализује, како би се адаптирала у односу на услове окружења. Међутим, социјализација у најширем смислу треба да у особи инсталира карактер или да особа усвоји одређене друштвене норме, које остају релевантне без обзира на промену друштвене структуре и разлика између двеју генерација. У том случају ће се, појединац који је подвргнут таквој социјализацији, понашати одговорно према свим

својим партнерима у интеракцији које сусреће у различитим социјалним приликама (Grusec & Hastings, 2015).

Узимајући у обзир да се социјализација дешава током целог живота, испољена као суксесивни процес који прати стадијуме и етапе био-психо-социјалног развоја човека, препознајемо: *рану(примарну) социјализацију, адолесцентну(секундарну) социјализацију и социјализацију одраслих.*

Рана социјализација се постиже првенствено утицајем породице, пријатеља, обданишта и донекле одређених видова медија (ТВ, рачунар, таблет, мобилни телефон). Она укључује учење детета да прича, комуницира са другима, да дели, контролише фрустрације, поштује правила, итд. Деца немају способност резоновања све док не започну период адолесценције, тако да се дубоко поуздају у оне који их чувају. Најбитније је да они формирају значајну везу са старијим људима који брину о њима. Грусек и Хејстингс (2015) сматрају да смо „увелико поценили значај који они рани односи и везе имају на дечији исход“.

Секундарна социјализација се односи на касно детињство и адолесцентни период и почетак се сматра када дете крене у предшколску установу или забавиште. Поласком у школу деца постају подложна утицају особа ван своје породице. Тада схватају да нису увек прихваћени безусловно. Како би постигли допуштање учитеља или запослених у школи потребна је одређена усклађеност. Другари и вршњаци постају све битнији у њиховим животима и њихов утицај полако замењује утицај родитеља.

Трећи ниво социјализације јесте социјализација одраслих. Она укључује период факултета, посао, брак и тада појединац преузима улогу одраслих у друштву, као што су муж, жена, родитељ, запослен, итд. Додуше, сваком променом у животу која дође, човек се адаптира на нове улоге, нова очекивања и нова ограничења.

2.2.2. Социологија спорта

Према Закону о спорту Републике Србије, „спорт је део физичке културе који обухвата сваки облик организованог и неорганизованог обављања спортских активности и спортских делатности од стране физичких и правних лица у систему спорта, у циљу задовољења потреба човека за стваралаштвом, афирмацијом, физичким вежбањем и такмичењем са другима“ (Закон о спорту, 2016).

Спорт је сложен и комплексан друштвени феномен и простире се готово на сва значајнија (па и мање значајна) подручја друштвеног живота. У њему „индивидуе,

друштвене групе и њихове заједнице траже могућност ангажмана и афирмације, стицање дохотка и социјално-културне идентификације, успостављања и изградње друштвених односа, реализације развијених потреба и интереса и, уопште, изграђивања нових стилова живота“ (Штакић & Домановић, 2011).

Почетком 20. века социологија је већ постала општа друштвена наука, све комплекснија тако да долази до формирања посебних социологија (права, морала, породице, политике, религије, културе, града, рада, медицине, слободног времена, итд.). Један од тих посебних социолошких грана је и социологија спорта. Она проучава утицај друштва на спорт, али и повратни утицај спорта на друштво (Раденовић, 2017).

Дакле, као поддисциплина социологије фокус је на односу друштва и спорта, али уз приврженост објективној анализи и ставља велики значај и акценат на доказе. Социолози спорта имају задатак да своје лично мишљење задрже за себе и под контролом, да одоле давању свог суда током спровођења истраживања и приказивања резултата. Другим речима, као и сваки истраживач друштвених наука, социолог спорта треба остати објективан и презентовати чињенице. Међутим, давање предлога даље акције и смера деловања како би се исправиле грешке или неправде унутар институције спорта је у складу са традицијом у социологији (Delaney & Madigan, 2021).

Социологија спорта је посебна научна дисциплина која се бави специфичним подручјем друштвеног живота (спорта), као једног од сегмената целокупног друштва. Предмет њеног разматрања је вишедимензионалан и може се сагледати из следећих аспеката:

1. Најопштији однос спорта према друштву у целини (положај и улога у једном друштвеном систему);
2. Однос спорта са одређеним сферама друштва (економијом, политиком, правом, информационим системом, културом и друго);
3. Друштвена природа спорта као физичко-културне делатности (друштвени карактер његових организационих и институционалних облика и начин његовог функционисања) (Штакић & Домановић, 2011).

Историјски гледано, први радови о социологији спорта као посебној научној дисциплини јавили су се у првим деценијама двадесетог века. Најстарији рад јесте „Спорт и култура“ (1910) одјављен од стране Хајнриха Штајницера. Касније настаје рад Антона Фендриха „Спорт, човек и спортиста“ (1914). Међутим, првим научно

фундираним делом, први покушај разматрања суштине спорта са социолошког аспекта, усмерено на обраду друштвен супстанце спорта са његовим културним, социјалним и хуманистичким димензијама, сматра се рад Гунтера Ризеа „Социологија спорта“ (1921).

Даљи развитак и изглед дисциплине социологије спорта установљен је одређеним школама мисли и њиховим оснивачима и следбеницима, као што су Немачка школа, Америчка школа, Француска школа, Руска школа, школа Велике Британије, Пољске. Сви су они налазили инспирацију у другачијим аспектима феномена спорта и били су оријентисани на разматрање спорта са различитих тачака друштвеног значаја.

Према Штакићу и Домановићу, од шездесетих година до краја двадесетог века развој социологије спорта је обележен врло развијеним емпиријским истраживањима, али и великим бројем квалитетних теоријских радова и књига. Све је то утицало да се социологија спорта данас сматра једном развијеном научном дисциплином, способна да „живо и ауторитативно комуницира како са емпиријском реалношћу, тако и са научном и стручном јавношћу у том пољу“. (Штакић & Домановић, 2011).

2.3. Појам социјалног капитала

Концепт социјалног капитала постаје све популарнији у све више дисциплина друштвених наука. Садржи два појма које имају различито етимолошко порекло. Појам „социјални“ нам говори да је реч о концепту који описује неки однос међу људима, а појам „капитал“ предлаже да тај однос треба разумети као нешто што може да буде ресурс онима који га поседују (Ђеранић, 2007). Грубо узето, социјални капитал представља добру вољу која произилази из социјалних односа појединца, и која се мобилише ка преузимању акције (Adler & Kwon, 2002).

Социјални капитал није некакво ретко културно благо које се преноси са генерације на генерацију, и које је необновљиво уколико се изгуби. Уствари, он настаје спонтано и људи га стварају све време, док се баве својим свакодневним обавезама. Представља меру позитивне друштвене кохезије (Гостовић, 2018).

Извори социјалног капитала јесу ресурси доступни појединцу као функција његове локације у структури социјалних односа, унутар друштвеног уређења у коме је појединац лоциран. Тако можемо разликовати три димензије социјалне структуре, у зависности од типа односа:

1. Пословни односи
2. Хијерархијски односи
3. Социјални односи (Adler & Kwon, 2002).

То се односи на бројне ресурсе који су нам доступни преко наших личних социјалних и пословних мрежа. Ресурси као што су: информације, научне и образовне идеје, пословне прилике, материјална добра (финанцијски капитал), моћ, емотивна подршка, поверење, сарадња итд. (Гостовић, 2018).

Централни предлог теорије социјалног капитала јесте да одређена мрежа односа представља вредан ресурс реализовања друштвеног деловања. Већина овог капитала је уграђен у мрежу заједничких познанстава и препознавања. Некад је то дуготрајан осећај захвалности, поштовања и пријатељства, или права ако је неко припадник одређене породице, класе или школе, а некад су извор даља познанства (пријатељ пријатеља) која дају приступ информацијама или приликама (Nahapiet & Ghoshal, 1998).

Социјални капитал се разликује од финансијског (уштеђевина у банци, готовина, имовина итд.) или хуманог капитала (особине, личне карактеристике, вештине, радно искуство итд.). Они су у власништву појединца, док је социјални капитал другачији. Он је власништво свих актера у социјалној мрежи и нико нема ексклузивно власништво на социјални капитал (Ђеранић, 2007).

Постоји прегршт дефиниција социјалног капитала. Све оне су сличне, али изражавају специфичне нијансе у зависности да ли је фокус на супстанцу, на извор или на ефекат социјалног капитала. Такође се разликују у односу на то да ли је фокус примарно на однос који појдинац има са осталим појединцима, на структури односа које појдинац има унутар колектива или оба типа повезаности. Тако постоји повезујућа („bonding“), премошћујућа („bridging“) и институционална („linking“) форма социјалног капитала (Adler & Kwon, 2002).

Повезујући социјални капитал подразумева друштвене мреже изгађене око зајеничких идентитета (друштвени слој, етичко порекло, старост, пол, образовање, верска припадност, језик и слично). Односи се на везе између људи са сличним друштвеним карактеристикама и могу бити чланови породице, рођаци, пријатељи и комшије. Усмерен је ка унутра и може искључивати људе ван припадајуће групе. Премошћујући социјални капитал нема граница између друштвених категорија и идентитета. Тиме он повезује људе из различитих друштвених средина, постоји инклузија и доприноси друштвеној кохезији. Повезује људе који се можда веома разликују, али деле заједнички интерес. Као резултат тога је већи грађаски ангажман и шира дистрибуција информација. Институционални социјални капитал се односи на везе између цивилног друштва и државе (Гостовић, 2018).

Повезујућа група дефиниција више се фокусира на унутрашње карактеристике актера (интерна повезаност), док се премошћујућа група фокусира на спољне (екстерна повезаност). Тако Бурт дефинише социјални капитал са екстерног аспекта као „пријатељи, колеге и општи контакти кроз које особа добија прилике да искористи свој финансијски и хумани капитал“. Са фокусом на интерни аспект, Путнам дефинише социјални капитал као „одлике друштвених организација као што су мреже, норме и друштвеног поверења које олакшава координацију и кооперацију зарад заједничког добробита“. Постоји и трећа група дефиниција социјалног капитала који обједињује обе екстерну и интерну одлику, где Нахапиет и Гошал кажу да је социјални капитал

„сума стварних и потенцијалних ресурса уграђених у, доступних кроз и изведених из мреже односа које поседује индивидуа или друштвена јединица“ (Adler & Kwon, 2002).

Узимајући у обзир све те различите дефиниције социјалног капитала, Адлер и Квон (2002) га дефинишу као добра воља доступна индивидуама или групама. Њени ресурси су у структури и садржају друштвених односа учесника. Ефекат тога излази из информације, утицаја и солидарности доступне учеснику.

Постало је општеприхваћено да социјални капитал има три димензије: структуралну, когнитивну и релациону. Ове три димензије се међусобно прожимају. Структурална димензија претходи когнитивној и релационој, јер су друштвене структуре есенцијалне за друштвену размену и интеракцију, која је предуслов за развој и одржавање когнитивне и релационе димензије социјалног капитала. Са друге стране, врло је вероватно да когнитивна и релациона димензија појачавају и подржавају развој структуралне, тако што омогућавају склоност ка интеракцији и формирању нових односа, улога, правила и процедура. Другим речима, мало је вероватно да би једна димензија мога постојати без присуства других, што и јесте природа међусобноповезаности самих димензија (Claridge, 2018).

Структурална димензија социјалног капитала се односи на својства друштвеног система, разне форме друштвене организације и свеукупне мреже односа, али не узимајући у обзир квалитет тих односа. Описује неперсоналну конфигурацију повезаности људи и јединица. Ова димензија је, за разлику од осталих димензија, опипљива јер представља мрежу људи које појединац познаје и од којих може да извуче корист у виду информације или помоћи.

Когнитивна димензија социјалног капитала подразумева заједничке представе, интерпретације и системе значења међу појединцима у друштвеној мрежи, који им омогућавају разумевање и класификовање информација (Nahapiet & Ghoshal, 1998). Заједнички системи значења и језика поспешују размену информација и омогућава појединцима да имају увид у процес размишљања других (Ђеранић, 2007). Често се манифестује у коришћењу специфичног језика и кодова, где одређене речи унутар организације имају различито значење или уопште немају значење ван ње (Claridge, 2018).

Релациона димензија се односи на природу и квалитет личног односа који се развија међу одређеним људима. Односи се на посебне односе као што су поштовање и

пријатељство, које утичу на њихово понашање. Управо кроз те трајне личне односе људе испуњавају одређене друштвене мотиве као што су друштвеност, одобравање и престиж (Nahapiet & Ghoshal, 1998).

То се манифестује чврстим и slabим везама. Степен јачине те везе је комбинација емоционалног интензитета и реципрочних улога које карактеришу ту везу. Постоје више фактора које чине везу јаком или slabом, али поверење је један од најбитнијих. Оне најјаче везе су базирају на поверењу и као резултат обезбеђују проток информација и трансфер знања. Поверење је воља појединца да своју добробит ставља у туђим рукама и верује да ће се неко други понашати на њему користан начин. Нахapiет и Гошал (1998) то дефинишу као релационо поверење, уколико је особа део друштвене мреже. Оно настаје и расте константним интеракцијама између појединаца током времена, што производи осећање поузданости и позитивног очекивања (Теранић, 2007).

Кључни аспекти релационе димензије социјалног капитала, поред поверења, су и поузданост, норме и санкције, обавезе и очекивања, идентитет и идентификација (Nahapiet & Ghoshal, 1998).

Релациона димензија је афективни део социјалног капитала јер описује односе са аспекта међусобног поверења, кроз постојање заједничких норми и идентификација са другим индивидуама. Постоји одређено преламање између когнитивне и релационе димензије и за неке то представља извор конфузије. Међутим, релациона димензија је, као и когнитивна, неопипљива и произилази из посматрања, перцепције и личног мишљења, тако да је веома субјективна и променљива у зависности од индивидуа и контекста (Claridge, 2018).

3 ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ РАДА

- **Предмет рада** јесте социјализација и релациона димензија социјалног капитала код учесника организоване физичке активности.
- **Циљ рада** јесте утврдити ефекат који организована, групна физичка активност има на социјални аспект и свакодневни живот појединца који учествују у оваквој врсти активности и испитати како организована, групна физичка активност јача релациону димензију социјалног капитала.
- **Задаци рада:**
 - Одредити узорак испитаника
 - Конструисати упитник
 - Реализовати истраживање
 - Коментарисати резултате и дискусија

4 ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

X1 - Организована, групна физичка активност побољшава квантитет односа појединца са другим појединцима који живе у истој друштвеној заједници.

X2 - Организована, групна физичка активност побољшава квалитет односа појединца са другим појединцима који живе у истој друштвеној заједници.

5 МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

5.1. Узорак испитаника

Узорак испитаника укључује особе оба пола и броји 48 појединаца.

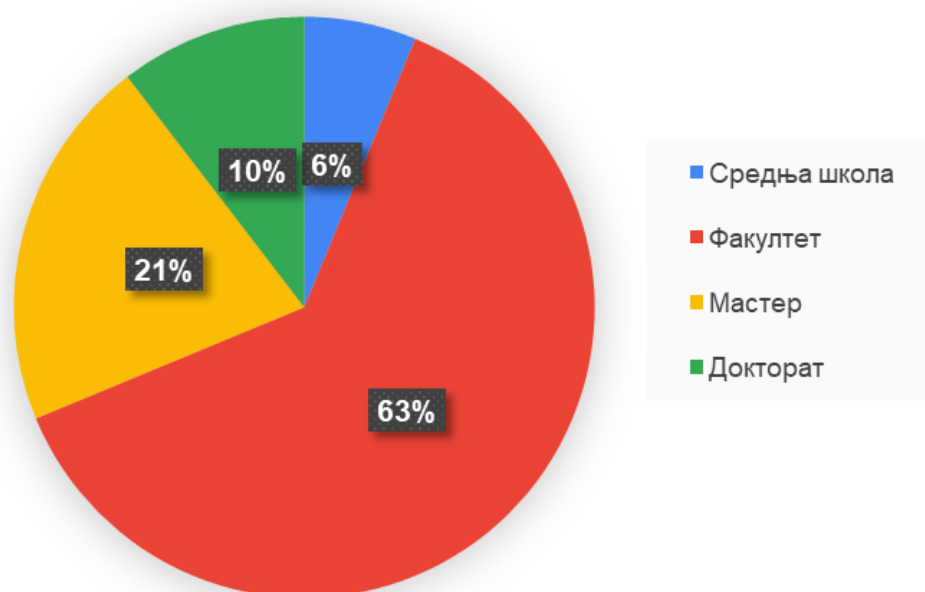
5.2. Метод истраживања

У раду је коришћен метод теоријске анализе и дескриптивни метод. У оквиру дескриптивног метода су анализирани подаци прикупљени нестандардизованим упитником, конструисаним за потребе овог студија. Конструисан је упитник комбинованог типа.

6 РЕЗУЛТАТИ СА ДИСКУСИЈОМ

Истраживање броји 48 испитаника (91,7%), од тога чак 44 припадница женског пола. Просек година је 53 и најстарија особа има 82 године. 44 испитаника се изјашњава да је Српске националности, по 1 испитаник је Мађарске националности и Велике Британије и 2 испитаника се нису изјаснила.

Најмање 62,5% испитаника има факултетску диплому, док свега 3 испитаника је завршило само средњу школу. Десеторо има завршен мастер (20,8%) а петоро (10,4%) имају звање доктора (Графикон 1).

Графикон 1. Ниво образовања испитаника

Свега 12,5% (6 испитаника) долази из „спортске“ породице или да се неко из њихове породице такмичио у неком спорту, међутим 41,7% испитаника се лично такмичило у неком спорту. Рекреативним искуством се велика већина може похвалити, јер чак 91,7% испитаника се опробало у некој рекреативној активности.

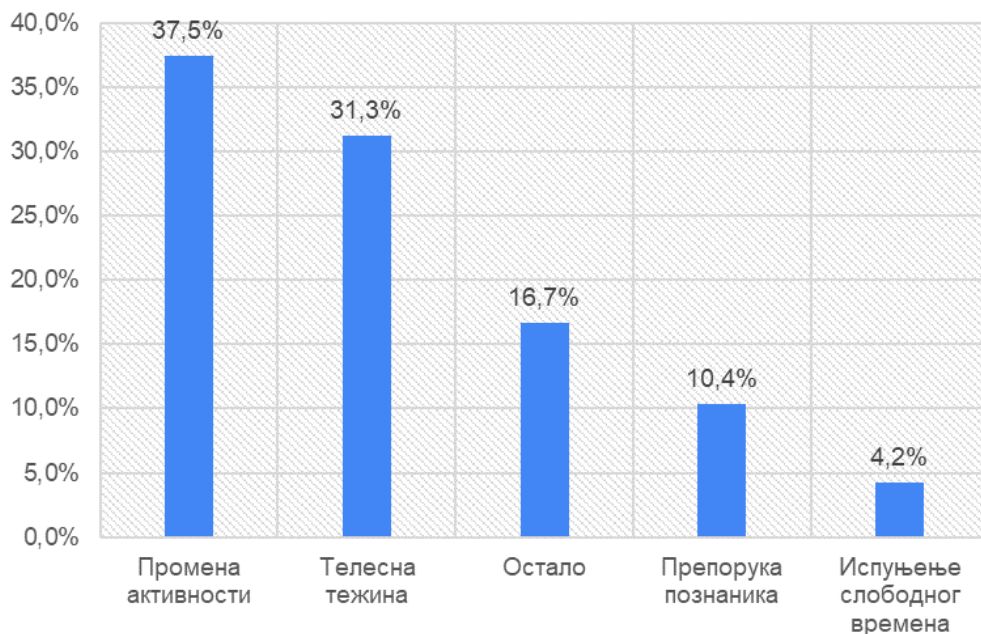
Чак 62,5% испитаника је увек имало позитиван став о физичком вежбању, што је видљиво у томе да је 58,3% (28) испитаника тренирало неки спорт током одрастања и поред редовних часова физичког васпитања.

На постављено питање „Колико од наведених разлога су Вас мотивисали да се прикључите тренирању (незадовољство телесном масом/ препорука познаника/ промена активности у потрази за нечим новим/ испуњење слободног времена/

остало)“, чак 63,8% испитаника је означило најмање 3 разлога, 27,7% је навело 2 разлога, док за само четворо (8,5%) је 1 разлог био мотивација за започињање тренирања.

Као примаран разлог испитаници су навели следеће (Графикон 2):

1. Промена активности – 37,5%
2. Телесна тежина – 31,3%
3. Остало – 16,7%
4. Препорука познаника – 10,4%
5. Испуњење слободног времена – 4,2%

Графикон 2. Примарни разлог започињања тренирања

Што се тиче дужине тренирања, 39,6% тренира дуже од 12 месеци, 31,3% тренира између 6 и 12 месеци и 29,2% тренира мање од 6 месеци. Чак 85,4% испитаника долази 3 пута недељно на тренинге, што је максималан могући број тренинга, 12,5% тренира 2 пута недељно и само једна особа тренира једном недељно. Још једна чињеница која потврђује да су мотивисани за тренирање јесте да више од половине (56,3% испитаника) има жељу да чешће тренира али им обавезе не дозвољавају.

51,1% испитаника себе процењује као интравертну особу, осталих 48,9% сматра да је екстравертно. Међутим, резултати показују да је 79,2% испитаника у контакту са

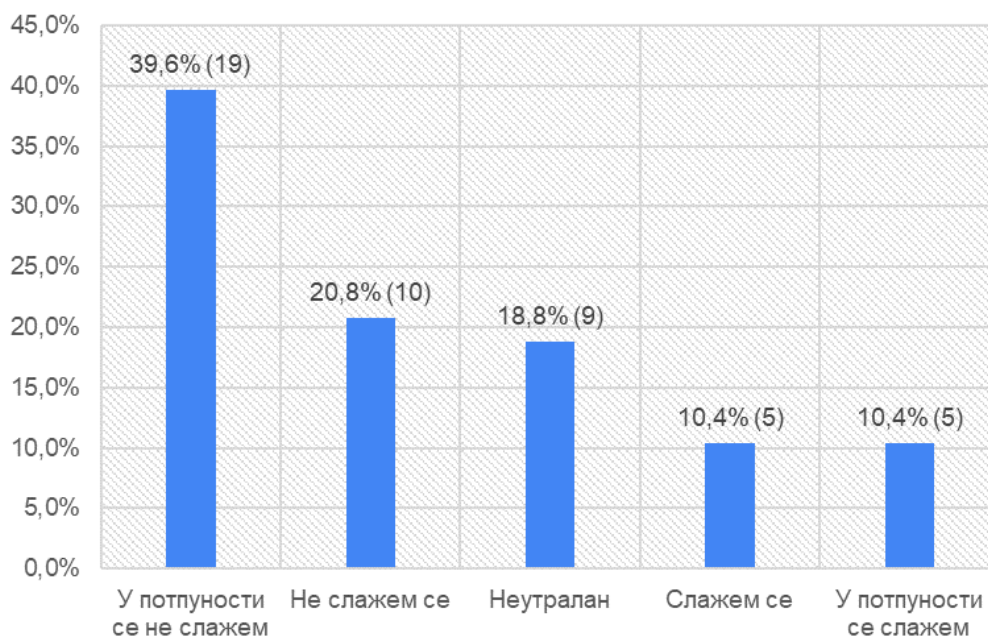
барем једном особом и ван тренинга. Од тога 33,3% има преко 4 особе са којима редовно комуницира, а које је упознао/ла на тренингу.

Испитаници су били задовољни својим социјалним животом пре почетка тренирања, чак 68,8% њих, и свега 8 испитаника (16,7%) се осећало депресивно. Готово сви испитаници (97,9%) би драговољно помогли некоме уколико би имало прилике за то.

Укупно 29 испитаника (60,4%) се слаже да су атмосфера и време на тренингу позитивнији него ван њега, и то је један од разлога због чега 98% њих ужива да долази на тренинге и жели да настави са овом животном навиком. Такође, 68,8% испитаника се посебно орасположи уколико се одређена особа појави на тренингу.

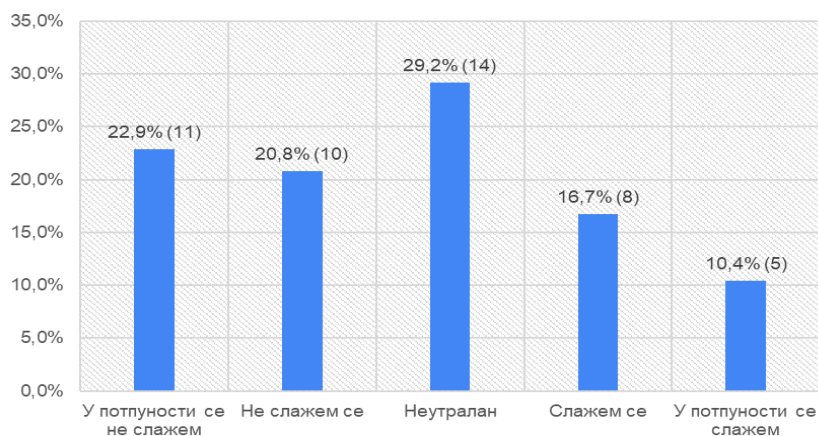
Иако је претходно у упитнику група испитаника себе генерално проценила више као интровертну особу, 54,2% њих се слаже да им је увек било лако да се упознају и зближе са неком особом.

Већина испитаника (60,4%) се не слажу да су им познанства стечена на тренингу помогла у решавању приватног или пословног проблема, али има случајева где су познанства била од користи у том погледу, што је истина код 10 испитаника (20,8%) (Графикон 3).

Графикон 3. Помоћ познанства стечених на тренингу при решавању приватног/пословног проблема испитаника

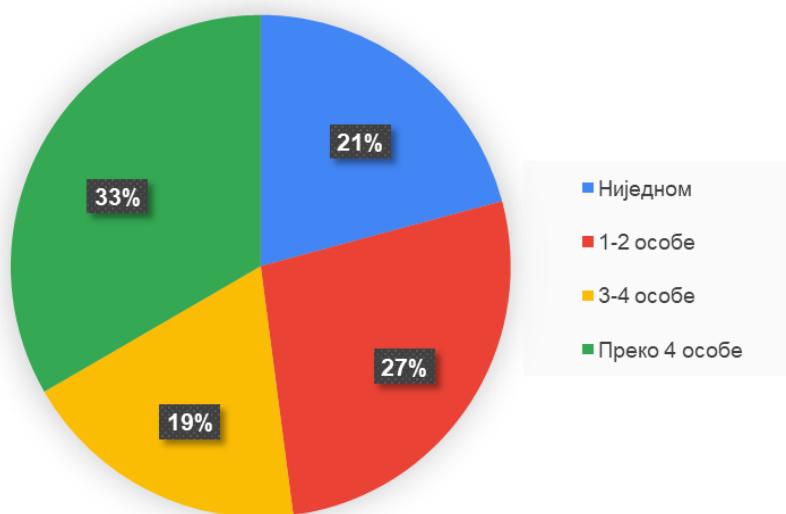
Обрнуто, кад је реч о томе да ли су лично испитаници помогли некоме са тренинга за неки приватни или пословни проблем, резултати су различити али слични (Графикон 4).

Графикон 4. Помоћ испитаника особама са којим тренира код решавања приватног/пословног проблема

Са графикона је видљиво неколико више позитивнијих случајева, 13 испитаника (27,1%) се слаже, 29,2% су неутрални и 43,7 њих се не слаже са тврдњом да су помогли некоме са киме тренира у решавању приватног или пословног проблема.

Прва хипотеза која гласи „Организована, групна физичка активност побољшава квантитет односа појединца са другим појединцима који живе у истој друштвеној заједници“, је испитана питањем „Од особа које сте упознали кроз тренирање, са колико њих сте у контакту и ван тренинга?“. Резултати су приказани на графикону 5.

Графикон 5. Одржавање контакта са особама упознатих кроз тренирање, у времену изван тренинга

Из добијених резултата и графика се може видети да велика већина одржава контакт са неким кога је упознао кроз тренирање и након тренинга. Укупно 79% испитаника има најмање једну особу са којом редовно комуницира, и преко 52% испитаника има 3 или више особа са којим је у контакту.

Ови подаци нам говоре да је индивидуа кроз учествовање у организованој групној физичкој активности, успела да побољша квантитет односа са другим особама које живе у истој друштвеној заједници. На основу ових налаза можемо рећи да је Хипотеза 1 **потврђена**.

Друга хипотеза „Организована, групна физичка активност побољшава квалитет односа појединца са другим појединцима који живе у истој друштвеној заједници“ испитана је тврдњама:

1. „У прошлости сам поверио/ла нешто лично (из приватног живота) барем једној особи са којом тренирам“
2. „Са одређеним особама са којима тренирам, у будућности могу да видим развијање једног дубљег пријатељства“
3. „Драго ми је што сам започео/ла са тренинзима групног типа јер су ми донели познанства за која сам захвалан/на“.

Извучен је просек њихових одговора на Ликертовој скали у распону од 1- у *потпуности се не слажем* до 5- у *потпуности се слажем*. Резултати су приказани у табели 1.

Табела 1. Средње вредности одговора на Ликертовој скали испитаника на тврдње којим је испитана хипотеза 2

	Средња вредност	Стандардна девијација
Поверио нешто лично	3,625	1,5523
Видим развијање дубљег пријатељства	4,104	1,1530
Захвалан за познанства	4,375	,8411

На основу резултата из табеле 1, видимо да је средња вредност одговора изнад неутралног (бројчано би то било 2,5) за све три тврдње. Тако можемо да констатујемо да се испитаници слажу са свим трима тврдњама коришћених за испитивање хипотезе, и да је дошло до продубљивање односа међу учесницима организоване физичке активности. На основу ових налаза можемо рећи да је Хипотеза 2 **потврђена**.

Међутим, иако је дошло до побољшања квалитета односа међу испитаницима, дубина и ниво тих односа је такође нешто што морамо да споменемо.

На тврдњу „Барем једна особа са којом тренирам познаје чланове моје породице“, која индикује на мало дубљи однос, средња вредност одговора Ликертове скале износи 2,938. Ово нам говори да се испитаници слажу са тврдњом, али је близу неутралне вредности.

Још дубљи однос можемо да проверимо тврдњом „С барем једном особом са којом тренирам сам постао/ла породични пријатељ“, где се чак 60,4% испитаника не слаже са тврдњом. Средња вредност одговора Ликертове скале је 2,271. Међутим, 9 испитаника (18,8%) сматрају да јесу постали породични пријатељи са неким, од којих њих 4. тренира између 6 и 12 месеци, и 5. који тренирају дуже од 12 месеци. Од испитаника који тренирају краће од 6 месеци (укупно 14) нико није постао породични пријатељ. Ови резултати нам само потврђују да је за развијање дубљих односа, поред других фактора, потребно време.

Кроз анализу добијених резултата се може уочити да су обе хипотезе потврђене. На узорку од 48 испитаника, организована групна физичка активност побољшава и квантитет и квалитет односа међу особама које се њоме баве. Наравно да постоји огроман потенцијал даљег и дубљег истраживања ове теме, како у научној литератури нема много примера радова који се баве питањем какву улогу физичка активност може играти у концепту социјалног капитала. Узорак над којим је спроведено истраживање је неоспорно могуће повећати, упитник се може промишљеније осмислити, добијени подаци се могу дубље анализирати, и све би то допринело прецизнијем увиду реалног стања истраживане теме.

7 ЗАКЉУЧАК

Хтео – не хтео, човек је део друштвене заједнице и, мада сигурно има случајева, живети попут степског вука отежава функционисање и није нешто што бисмо сматрали нормалним за људску природу. Ми имамо потребу за заједништвом и повезаношћу за којом, свесно или несвесно, тежимо.

Иако један део онога што смо наследили од наших родитеља постаје део нас и наше личности, учествовањем у процесу социјализације отварамо врата околини, друштвеној заједници у којој живимо и информацијама које конзумирамо на дневном нивоу, да оставе свој отисак на формирање нашег карактера и идентитета.

Један од феномена који може послужити нашем развоју јесте физичка активност, било да је она реализована кроз часове физичког васпитања, спорта или рекреације. Данас су већ јасно познате добробити које физичка активност може имати на физичко, психичко и социјално благостање појединца, нарочито деце.

Као што смо споменули, пошто је човек по природи створен као друштвено биће, појам социјалног капитала је добро разумети. Оно се тиче како да ми наша познанства учврстимо и, на крају, искористимо за сопствену добробит, добробит свих учесника и добробит целог друштва.

У раду је истраживано да ли организована групна физичка активност има утицаја и да ли може да служи као средство за побољшање броја и квалитета односа код особа која се њоме баве. На узорку од 48 испитаника резултати добијени нам индикују да је то могуће и испитаници константују једну позитивну промену када је реч о социјализацији и релационој димензији социјалног капитала.

Живимо у време виртуелних друштвених мрежа, у којима су наши односи пречесто површни. Људи неретко теже да пронађу свега неколико особа са којима ће моћи и физички уживати у искреном пријатељству и заједништву. Групна физичка активност може да послужи као средство задовољавања једне од основних човекових потреба.

8 ЛИТЕРАТУРА

- Akyol, B., Ikim, M. (2018). Socialization of disabled people with sports activities and their problem encountered in participating in sports activities. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 20(2), 100-104.
- Adler, P.S., Kwon, S.W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Biddle, S. (1995). Exercise and Psychosocial Health. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 66(4), 292-297.
- Бокан, Б., Марковић, М. (2016). Оглед о етичким вредностима телесног кретања-вежбања у делу Миливоја Матића. *Физичко васпитање и спорт кроз векове*, 3(1), 65-75.
- Warburton, D.E.R., Nicol, C.W., Bredin, S.S.D. (2006). Health benefits of physical activity: the evidence. *CMAJ*, 174(6).
- Вуксановић, М. (2020). Утицај спортске активности на социјални развој дјеце у основној школи. *Васпитање и образовање*, годишњи број 2, 2020, 123-136.
- Giddens, A. (2006). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Гостовић, Д. (2018). Социјални капитал и јавна политика. *Политичка ревија*, 56(2), 133-149.
- Grusec, J.E., Hastings, P.D. (2015). *Handbook of Socialization, Second Edition: Theory and Research*. New York: The Guilford Press.
- Delaney, T., Madigan, T. (2021). *The Sociology of Sports: An Introduction, Third Edition*. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company Inc.
- Dunam, S., Sukan, D.H., Ceylan, M. (2016). The Impact of Physical Activity on Socializing Mentally Handicapped Children. *International Journal of Humanities and Social Science Invention* 5(3).

- Eime, R.M., Young, J.A., Harvey, J.T., Charity, M.J., Payne, W.R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*.
- Закон о спорту* (2016). Народна Скупштина Републике Србије.
- Zhao, M., Chen, S. (2018). The Effects of Structured Physical Activity Program on Social Interaction and Communication for Children with Autism. *BioMed Research International*, 2018
- Иким, М., Танир, Н., Оздемир, М. (2018). Socialization Effect of Physical Activity in Students Who Need Special Education. *Asian Journal of Education and Training*, 4(2), 128-131.
- Coalter, F. (2005). The Social Benefits of Sport. *Institute for Sports Research*, 1.
- Claridge, T. (2018). *Dimensions of Social Capital – structural, cognitive and relational*. Dunedin, New Zealand: Social Capital Research & Training.
- Nahapiet, J., Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.
- Раденовић, С. (2017). *Спорт и друштво – Социологија са социологијом спорта*. Београд: ФСФВ.
- Turcu, M.D., Todor, R. (2010). Socialization Through Sport. Effects of Physical Education and Sport. *The Annals of the “Stefan Cel Mare” University*, 3(2).
- Ђеранић, Г. (2007). Предузетништво и социјални капитал. *Социолошка луча*, 1(2).
- Штакић, Ђ., Домановић, М. (2011). *Социологија спорта*. Београд: ФСФВ.

ПРИЛОГ

УПИТНИК

Поштовани,

Хвала Вам на издвојеном времену. Анкета која се налази испред Вас је анонимна и биће коришћена за истраживања и израду мастер рада на Факултета Спортa и Физичког Васпитања, Универзитета у Београду. Циљ анкете је да испита ефекат организоване физичке активности на социјализацију и релациону димензију социјалног капитала, код особа које се њоме баве. Социјализација је континуиран животни процес у којем појединац прихвата и усваја садржаје из свог окружења, која касније утичу на формирање сопственог идентитета и начина на који ће он/она деловати у друштву. Релациона димензија социјалног капитала се односи на природу личног односа који се развија међу људима и манифестује се јаким или slabим везама.

Молим Вас да искрено одговарате на постављена питања јер само искрени одговори приказују истину и реално стање истраживане теме. Хвала унапред.

1. Пол испитаника? **Мушки/Женски**
2. Године испитаника? _____
3. Национална припадност? _____
4. Образовни статус/Ниво образовања?
 - a) Средња школа
 - b) Факултет
 - c) Мастер
 - d) Докторат
5. Такмичарско искуство у неком спорту? **ДА/НЕ**
6. Рекреативно искуство у некој спортској активности? **ДА/НЕ**
7. Да ли долазите из „спортске“ породице или се неко у Вашој породици такмичио у неком спорту? **ДА/НЕ**

8. Колико од наведених разлога су Вас мотивисали да се прикључите тренирању (*незадовољство телесном масом/ препорука познаника/ промена активности у потрази за нечим новим/ испуњење слободног времена/ остало*)
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) Више од 3
9. Наведите који је од разлога у петходном питању био примаран? _____
10. Да ли сте као дете били укључени у неку спортску активност или тренирали неки спорт, осим редовних часова физичког васпитања? **ДА/НЕ**
11. Током живота сте:
- a) Увек имали позитиван став према физичком вежбању
 - b) Ваш став се током година променио
12. Колико често тренирате недељно?
- a) Једном
 - b) Двапут
 - c) Трипут
13. Имам жеље да тренирам чешће али ми остале обавезе не дозвољавају? **ДА/НЕ**
14. Тренирам:
- a) Мање од 6 месеци
 - b) 6-12 месеци
 - c) Дуже од 12 месеци
15. Као особу, себе процењујем као:
- a) Интровертну
 - b) Екстравертну
16. Од особа које сте упознали кроз тренирање, са колико њих сте у контакту и ван тренинга?
- a) Ниједном
 - b) 1-2 особе
 - c) 3-4 особе
 - d) Преко 4 особе

***У питањима до краја сам планирао да применим петостепену Ликертову скалу (од у потпуности се не слажем до у потпуности се слажем)**

17. Када би ме неко питао за помоћ, уколико сам у могућности, драговољно бих му/јој помогао/ла
18. Пре почетка тренирања био/ла сам задовољан/на својим социјалним животом
19. Пре почетка тренирања сам се осећао/ла депресивно
20. Атмосфера и време проведено на тренингу су позитивнији у поређењу са атмосфером и временом кад нисам на тренингу
21. Верујем да у сваком разговору могу да научим нешто ново, без обзира на старост мог саговорника или на то чиме се бави у животу
22. Током живота ми је увек било лако да се упознам и зближим са неком особом
23. На тренингу комуницирам више него што чиним на послу
24. Уживам да долазим на тренинге и желео/ла бих да наставим са овом животном навиком
25. Када дођем на тренинг, посебно се орасположим уколико је присутна/су присутне одређена особа/одређене особе
26. Познанства која сам стекао/ла на тренингу су ми омогућила да решим одређени приватни или пословни проблем
27. Помогао/ла сам некоме са ким тренирам да реши одређени приватни или пословни проблем
28. У прошлости сам поверио/ла нешто лично (из приватног живота) барем једној особи са којом тренирам
29. Са одређеним особама са којим тренирам, у будућности могу да видим развијање једног дубљег пријатељства
30. Драго ми је што сам започео/ла са тренинзима групног типа јер ми је донело познанства за која сам захвалан/на
31. Кроз разговоре са особама са којим тренирам, променио/ла сам свој став и своје мишљење о одређеном/ним питању/има
32. Барем једна особа са којом тренирам познаје чланове моје породице
33. Са барем једном особом сам постао/ла породични пријатељ